

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احكام

(أشنايي با احكام)

سال دوم آموزش متوسطه
رشته علوم و معارف اسلامي

۱۳۹۴

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : احکام (آشنایی با احکام) - ۲۳۳/۱

شورای برنامه‌ریزی : حسین سوزنجی، سعید سید حسینی، محمود متوسل آرانی، محمد مهدی اعتصامی،

علی ناسخیان، حسن جعفریان و مهدی حاجیان

مؤلف : نورالدین شریک

ویراستار : محمدکاظم بهنیا

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹.

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سید احمد حسینی

طراح جلد : جواد صفری

صفحه‌آرا : خدیجه محمدی

حروفچین : کبری اجابتی، زهرا ایمانی نصر

مصصحح : فاطمه صفری ذوالفقاری، پری ایلخانی زاده

امور آماده‌سازی خبر : زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای : حمید ثابت کلاچاهی، ناهید خیام‌باشی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ چهارم ۱۳۹۴

حَقّ چاپ محفوظ است.

امیدوارم که خداوند همه ملت‌ها را و خصوصاً ملت ایران را، موفق کند که به‌طور صحیح به احکام اسلام عمل کنند و متکی به الطاف عالیه حق تعالی باشند.

صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۳۲۵

معلمان محترم، صاحب نظران، دانش آموزان عزیز و اولیای آنان می توانند نظر اصلاحی خود را در باره مطالب
 این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۱۵۸۵۵/۳۶۳ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار (Email)
 talif@talif.sch.ir ارسال نمایند.

دفتر تألیف کتاب های درسی ابتدایی و متوسطه تفریز

فهرست مطالب

- درس اول : امر به معروف و نهی از منکر (۱) ۱
 درس دوم : امر به معروف و نهی از منکر (۲) ۶
 درس سوم : دفاع و جهاد ۱۱
 درس چهارم : حدود معاشرت محرم و نامحرم ۱۶
 درس پنجم : احکام پوشش و نگاه ۲۰
 درس ششم : تفریح، قمار، موسیقی ۲۹
 درس هفتم : زکات ۳۴
 درس هشتم : خمس ۴۰
 درس نهم : وصیت ۴۴
 درس دهم : ارث ۴۸
 درس یازدهم : احکام کسب و کار ۵۴
 درس دوازدهم : معاملات حرام ۵۸
 درس سیزدهم : اصطلاحات اقتصادی اسلام (۱) ۶۴
 درس چهاردهم : اصطلاحات اقتصادی اسلام (۲) ۷۰
 منابع و مأخذ : ۷۴

سخنی با دبیران محترم

درس احکام یکی از دروس اصلی رشته علوم و معارف اسلامی بوده و آموزش آن از مهم ترین اهداف این رشته می باشد. گذشته از آشنایی و عمل به احکام و دستورات شرع، فهم نظام فقهی اسلام و آشنایی با فلسفه برخی دستورات، می تواند موجب فهم عمیق تر دین و برقراری ارتباط بهتر دانش آموز با مسائل فقهی گردد. آمیختن مباحث «فلسفه فقه» با «درس احکام» ضمن کاستن از خستگی این درس و تسهیل امر آموزش، به دقت بخشی در مطالعه مباحث دینی و زدودن شبهات احتمالی پیرامون آن، کمک بسزایی خواهد نمود.

کتابی که پیش رو دارید قسمت دوم و پایانی مجموعه کتاب احکام است که طبیعتاً شامل مباحث نماز، تقلید، روزه و دیگر مباحث کتاب نخست نیست. محتوای این کتاب بر طبق برنامه مصوب در دفتر تألیف کتب درسی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی تهیه گردیده است و مؤلف ملزم به رعایت مواد آن برنامه و لحاظ چارچوب های معمول کتاب های رسمی بوده است. لذا با توجه به محدودیت های ساعات درسی و حجم کتاب و برخی ملاحظات دیگر، مباحث مطرح شده صرفاً جنبه آشنایی با احکام را داشته و به هیچ وجه شامل تمام مسائل مربوط به آن بحث نمی شود. دبیر مربوطه، در صورت لزوم و به اقتضای شرایط، می تواند توضیحات و مثال های تکمیلی را به دانش آموزان ارائه و یا آنان را به رساله و دیگر کتب مرتبط راهنمایی نماید. در این کتاب سعی گردیده تا همان روالی که در درس دین و زندگی اجرا شده است دنبال شود و هر درس، شامل فعالیت، نکاتی برای مطالعه و پرسش هایی جهت مشارکت فعال دانش آموز در کلاس باشد. همچنین ترجمه برخی آیات و روایات نیز بر عهده دانش آموز گذاشته شده است تا در سایه آن، به طور غیر مستقیم، ادبیات عرب و نیز فهم قرآنی دانش آموز توسعه یابد. لازم به ذکر است که این کتاب نه به عنوان «خودآموز»، بلکه جهت تدریس توسط دبیر مجرب و آموزش دیده طراحی گردیده است، و پاسخگویی به سؤالات هر درس، مستلزم کمک و هدایت دبیر مربوطه است. جهت هماهنگی و مساعدت بیشتر، علاوه بر تدوین و توزیع کتاب راهنمای معلم، برگزاری دوره های ویژه جهت دبیران محترم، در دستور کار سازمان قرار داشته است.

در تألیف این کتاب که حاصل نظر جمعی و نگارش نهایی مؤلف محترم است، از آوردن اختلاف فنوا خودداری شده و در صورت لزوم، دانش آموزان به رساله مرجع تقلید خود ارجاع داده می شوند. هر چند محتوای دروس متشکل از متون مندرج در رساله های عملیه است، لیکن استناد احکام مذکور به شماره مسائل رساله، با توجه به اختلاف رساله های گوناگون، ذکر نگردیده است. البته یافتن شماره مسئله و صفحه مربوط به هر مبحث، با توجه به مختصر بودن نوع مسائل در رساله، بسیار آسان خواهد بود.

آشنایی با اصطلاحات فقهی گرچه برای دانش آموز رشته معارف می تواند مفید باشد، اما جهت جلوگیری از خاطره ناخوشایند درس احکام و با در نظر گرفتن سخنی نسبی این درس، از آوردن اصطلاحات تخصصی فقهی ممانعت به عمل آمد تا دانش آموز به جای تمرکز بر محتوا و مضمون، در دام صعوبت الفاظ و به خاطر سپاری آنها گرفتار نیاید. همچنین به صلاح دید شورا، از ذکر مستحبات و مکروهات و احکام مفصل خودداری گردیده و همت اصلی بر واجبات و اصول هر بحث متمرکز گشت. گفتنی است که درس «دین و زندگی» که اکنون در رشته «علوم و معارف اسلامی» تدریس می شود با انتشار تدریجی کتاب های «احکام»، «اخلاق» و «اصول عقاید»، از این رشته حذف خواهد شد. بنابراین، همپوشانی های احتمالی این کتاب و کتاب «دین و زندگی» جای اشکال و نگرانی نخواهد بود.

امید است با مطالعه و در میان گذاشتن نظرات پیشنهادی خود، ما را در جهت ارائه هر چه بهتر کتاب های درسی یاری نمایید.

خداوند همیشه یار و یاورتان باشد

دانش آموزان گرامی

سلام بر شما

خداوند منان که بهشت را منزلگاه نهایی انسان قرار داده، راه رسیدن به آن را نیز به انسان آموخته است؛ راهی که خوشبختی دنیا را نیز به همراه دارد.

و آفرین بر شما

که در رشته‌ای تحصیل می‌کنید که شناخت پیام نجات‌بخش الهی هدف آن است. کتابی که پیش‌رو دارید سعی دارد گوشه‌ای از احکام عملی اسلام را به ما بیاموزد، احکامی که در قالب رساله‌ عملیه با آن آشنا هستید. قطعاً احکامی که روشنی‌بخش راه زندگانی ماست بسیار فراتر از آن است که در صفحاتی محدود بگنجد، هر کدام از ما نیز مرجع تقلیدی داریم که منبع ما بر شناخت احکام است. پس در هر مسئله‌ای باید به رساله‌ عملیه مرجع تقلیدتان نیز مراجعه کنید و از دبیر گرامی کمک بگیرید.

احکام الهی مبتنی بر علم و حکمت است و قطعاً آنچه خدا از ما خواسته در رشد و بالندگی ما نقش دارد. سعی کنیم همیشه این را در خاطر داشته باشیم و با میل و رغبت به احکام عمل نماییم.

احکام الهی موضوعی است که در همه‌ زندگی با آن سروکار داریم و باید آنها را به کار گیریم؛ خواه دانش‌آموز باشیم و خواه دبیر، خواه بخواهیم این رشته را ادامه بدهیم خواه نه. پس چه بهتر که از این فرصت به بهترین نحو استفاده کنیم و آن را به کامل‌ترین شکل بیاموزیم.

موفق باشید و خدا یارتان باد